

Türkiye’de Eğitim Araştırmalarında Kör Nokta ya da Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Lisans Programlarının Sınırlandırılmasının Bilimsel Bilgi Üretimi Üzerindeki Etkisi

Blind Spot in Educational Research in Turkey or the Effect of Limitation of Secondary Education Field Teaching Undergraduate Programs on Scientific Knowledge Production

ÖZET

Bu araştırmanın amacı Türkiye’de ortaöğretim alan öğretmenliği programlarının sayı ve kontenjan açısından sınırlandırılmasının bu alanlarla ilgili bilimsel bilgi üretimi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Genel Tarama modelinde tasarlanan araştırmada Betimsel İstatistiksel Yöntemden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye’de 2000-2022 yılları arasında tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği programlarının sayısının 6-8 arasında değiştiği, buna karşılık sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı sayısının 2000 yılında 30 iken süreç içerisinde sürekli artarak dönem sonunda 64’e ulaştığı anlaşılmıştır. Araştırma döneminde tarih eğitimi alanında 346 yüksek lisans tezi, 73 doktora tezi, 283 bilimsel makale; coğrafya eğitimi alanında 124 yüksek lisans tezi, 82 doktora tezi, 260 bilimsel makale üretilmesine karşılık sosyal bilgiler eğitimi alanında 2042 yüksek lisans tezi, 392 doktora tezi ve 1149 bilimsel makale üretilmiştir. Bu da program sayısı sınırlandırılmayan sosyal bilgiler eğitimi alanında program sayısı sınırlandırılan tarih eğitimi ve coğrafya eğitimi alanlarında üretilen yüksek lisans tezi ortalamasından yaklaşık dokuz, doktora tezi ortalamasından beş, bilimsel makale ortalamasından ise yaklaşık dört kat daha fazla bilgi üretildiği anlamına gelmektedir. Ortaöğretim alan eğitimi ile ilgili bilgi üretiminin yeterli düzeye çıkarılabilmesi için eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan eğitimi programlarının öğretmen ihtiyacını karşılayacak düzeyde yaygınlaştırılması ve ilgili anabilim dallarında yeterli düzeyde alan eğitimcisi istihdam edilmesi önerilmektedir. Yeterli düzeyde alan eğitimcisi istihdamı süreç içerisinde bu alanlarda yüksek lisans ve doktora programlarının da açılmasına olanak yaratarak hem bilimsel araştırmaların artmasını hem de yeni alan eğitim uzmanlarının yetiştirilmesinin önünü açacaktır.

Anahtar Kelimeler: Eğitim fakültesi, Öğretmen yetiştirme, Tarih eğitimi, Coğrafya eğitimi, Sosyal bilgiler eğitimi.

ABSTRACT

The aim of this research is to reveal the effects of limiting the number and quota of secondary education field teaching programs in Turkey on the production of scientific knowledge about these fields. Descriptive Statistical Method was used in the research designed in the General Survey model. As a result of the research, it was understood that the number of history teaching and geography teaching programs in Turkey between 2000 and 2022 varied between 6-8, while the number of social studies teaching undergraduate programs was 30 in 2000, constantly increasing throughout the process and reaching 64 at the end of the period. During the research period, 346 master's theses, 73 doctoral theses, 283 scientific articles in the field of history education; While 124 master's theses, 82 doctoral theses and 260 scientific articles were produced in the field of geography education, 2042 master's theses, 392 doctoral theses and 1149 scientific articles were produced in the field of social studies education. This means that in the field of social studies education, where the number of programs is not limited, approximately nine times more information is produced than the average of master's thesis, five times more than the average of doctoral thesis, and approximately four times more than the average of scientific articles produced in the fields of history education and geography education, where the number of programs is limited. In order to increase the production of knowledge about secondary education field education to a sufficient level, it is recommended that the secondary education field education programs of education faculties be expanded to meet the needs of teachers and that a sufficient level of field educators be employed in the relevant departments. Employment of a sufficient level of field educators will enable the opening of master's and doctoral programs in these fields in the process, paving the way for both the increase in scientific research and the training of new field education experts.

Keywords: Faculty of education, Teacher training, History education, Geography education, Social studies education.

GİRİŞ

Bugünkü anlamı ile üniversiteler 11. ve 12. yüzyıl Ortaçağ Avrupa’sında kentleşme süreci ile bağlantılı olarak ortaya çıkmıştır. Orta Çağda Latin toplumunda meydana gelen gelişme Kilise ve kentlerin bağımsız bir şekilde örgütlenmelerine olanak sağlamış, ilk üniversiteler de bu idari örgütlenme içerisinde kendilerine yer bulmuştur (Rukancı & Anameriç, 2004: 171). Bu dönemde üniversitelerin temel işlevi eğitim olup, hukuk, tıp ve teoloji gibi alanlarda uzmanlar yetiştirmektedir (Altbach, 2012: 12). Üniversitelerin akademik öğretime odaklı bu misyonu yaklaşık altı yüz yıl sürmüştür, 19. yüzyılda modern üniversite anlayışının doğmasıyla birlikte mevcut misyonlarına

Refik Turan¹

How to Cite This Article

Turan, R. (2023). “Türkiye’de Eğitim Araştırmalarında Kör Nokta ya da Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Lisans Programlarının Sınırlandırılmasının Bilimsel Bilgi Üretimi Üzerindeki Etkisi”, *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(71):4020-4034. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.73793>

Arrival: 21 August 2023

Published: 31 December 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Aksaray, Türkiye

akademik araştırmalar da eklenmiştir (Hu, Ching & Hung, 2018: 22). Endüstri Devriminin yayıldığı, bilimsel ve teknolojik gelişmenin o zamana kadar hiç olmadığı ölçüde hızlandığı bu yüzyılda araştırmanın ortaya çıkması ve üniversitenin temel işlevlerinden biri haline gelmesi adeta bir zorunluluk halini almıştır (Altbach, 2012).

Modern üniversitenin yükselişi genellikle Almanya’da Wilhelm von Humboldt tarafından gerçekleştirilen üniversite reformlarıyla ve Alman idealizmine bağlı başka unsurlarla ilişkilendirilmektedir (Antalyalı, 2007: 32). 19. yüzyılın sonlarına doğru Humboldt ile özdeşleşen öğretim ve araştırmayı bütünleştirme felsefesi yükseköğretim kurumları tarafından benimsenmeye başlanmıştır (Arimoto, 2015: 2). Bundan sonraki süreçte öğretim ve araştırma arasındaki bağ yani Humboldt’un “öğretim ve araştırmanın birliği” yaklaşımı Alman, Amerikan ve İngiliz üniversitelerinin ana ilkelerinden birisi haline almıştır (Neuman, 1996:6). Böylece modern üniversitede akademisyenlerin geleneksel öğretmen rollerine kendi uzmanlık disiplinlerinde “araştırmacı” rolü de eklenmiştir (Arimoto, 2014: 6).

20. yüzyılda, özellikle de İkinci Dünya Savaşı sonrasında yükseköğretim sisteminin büyümesiyle üniversiteler çok daha heterojen bir müşteri kitlesine yönelik olarak çok sayıda amaç belirlerken, sayı ve büyüklük olarak da genişlemiş ve çeşitlenmiştir (Neumann, 1996: 7). Günümüzde bilgi ekonomilerine ve bilgi toplumuna doğru kayma ile birlikte yükseköğretim kurumları yalnız gelecekteki bilgi çalışanları için eğitim ve öğretim alanları olarak değil, aynı zamanda bilgi üreten kurumlar olarak da önemli hale gelmişlerdir (Kehm, 2015: 60). Bu durum üniversitelerin öğretim ve araştırma faaliyetlerini çeşitlendirmelerini ve öğretim ile araştırmayı bütünleştirmelerini, başka bir deyişle 21. yüzyılın meydan okumalarına karşı öğrencileri bilgi, beceri ve yeterliliklerle donatacak kaliteli öğrenim için bir öğretim-araştırma bağlantısı oluşturmalarını zorunlu hale getirmektedir (Taylor, 2007: 872).

Öğretmen eğitimi 19 yüzyılın başlarından itibaren eğitimi bir kariyer olarak yüceltmek, uzmanlaşmış bilgi tabanını geliştirmek ve eğitim liderlerinin profesyonel hazırlıklarını desteklemek gibi amaçlarla modern araştırma üniversitelerinin bünyesine yerleştirilmeye başlanmıştır (Feiman-Nemser, 1990: 7). Böylece modern üniversite çatısı altındaki eğitim fakültelerinde bir yandan farklı branşlarda öğretmen ve eğitim uzmanları yetiştirilirken diğer yandan da eğitimin farklı boyutlarıyla ilgili sorunların tespitine ve çözümüne yönelik bilimsel araştırmalar sürdürölmektedir.

Eğitim araştırmalarının bilgi üretimi ve eğitim uygulamalarının geliştirilmesi olmak üzere iki temel amaç bulunmaktadır (Vanderline & van Braak, 2010: 300). Eğitim fakültelerinde gerçekleştirilen eğitim araştırmaları okullaşma ve eğitim sürecine doğrudan etki eden öğretim dinamiği hakkındaki soruları araştırır. Eğitimi olmayan akademisyenlerin eğitim sorunlarına ilişkin yapacakları araştırmaların eğitim dinamiklerinin açıklayıcı analizlerine dayanmadığından sorunların çözümünde yetersiz kalması muhtemeldir. Bu nedenle eğitim fakülteleri eğitim ile ilgili bilginin üretilmesi ve geliştirilmesini, aynı zamanda eğitim araştırmacılarının yetiştirilmesini ve barındırılmasını birincil varlık nedeni haline getirmeli, öğretim dinamiği hakkında gerekli bilgi ve becerilere sahip araştırmacıları hem barındıran hem de hazırlayan yerler olmalıdır (Lowenberg Ball & Forzani, 2007: 530).

Türkiye’de öğretmen yetiştirme ve istihdamı yetki ve sorumluluğu Cumhuriyetin başından itibaren Milli Eğitim Bakanlığına (MEB) verilmiştir. Dolayısıyla 1982 yılına kadar öğretmen yetiştiren tüm kurumlar MEB tarafından açılmış ve yine MEB’e bağlı olarak faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde her ne kadar öğretmen yetiştiren kurumların bazılarının yönetmeliklerinde eğitim araştırmalarına vurgu yapılmış olsa da hizmet öncesi öğretmen eğitimi bu okulların temel işlevi olmuştur.² Altunya’ya (2006) göre bu okullardan özellikle Gazi Eğitim Enstitüsü deneysel psikoloji, eğitimde alan araştırmaları, öğretim yöntemleri, eğitim tarihi, pedagoji ve psikoloji, özel eğitim ve rehberlik, eğitim yönetimi ve denetimi gibi alanlarda eğitim bilimlerine önemli katkı sunmuştur.

Cumhuriyet döneminde eğitim ile ilgili araştırma yapmak üzere çeşitli kurumlar oluşturulmuştur. Eğitim araştırmaları yapmak amaçıyla açılan ilk kurum 1923 yılında toplanan Birinci Heyeti İlmiye’de alınan karar doğrultusunda Darülfünun Edebiyat Fakültesi bünyesinde açılan Terbiye Darülmesai (Eğitim Psikolojisi Enstitüsü) olmuştur (Altunya, 2015). Bunun ardından 1936 yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi bünyesinde edebiyat ve fen

² Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü’nün 1.8.1943 tarih ve 241 sayılı Talim ve Terbiye Kurulu kararıyla kabul edilen talimatnamesinde okul řu şekilde tanımlanmaktadır: “Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü, ortaokullara, teknik öğretim kurumlarına köy enstitülerine öğretmen ve ilköğretim müfettişi yetiştiren, eğitim ve öğretim meseleleri üzerinde bilimsel araştırma ve incelemelerle yayın yapan bir yükseköğretim kurumudur (Maarif Vekilliği, 1943: 5). Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliğinde eğitim enstitülerinin amaçlarına řu şekilde yer verilmiştir: “Eğitim enstitüsü ilk ve ortaokulu içine alan öğrenim süresi sekiz yıllık okullara, orta dereceli öğrenim kurumlarına ve köy enstitülerine öğretmen yetiştiren bir yükseköğretim kurumudur.” (MEB, 1947: 173).

Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliğinde ise okulun amaçları řu şekilde belirtilmiştir: “Yüksek öğretmen okulu; temel eğitim ikinci kademesi ile ortaöğretim kurumlarına öğretmen ve rehber-uzman ile Temel Eğitim birinci kademesine ilköğretim müfettişi yetiştiren, öğrencilerine eğitim ve öğretimde bilimsel araştırma yapma imkânları sağlayan lisans düzeyinde öğretim yapan Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı 4 yıllık bir yükseköğretim kurumudur (MEB, 1981: 5). Yüksek öğretmen okullarında öğrencilere mezuniyet tezi de hazırlattırılmaktadır. Bu durum yönetmeliğin 49. maddesinde řu şekilde açıklanmıştır: “Öğretim elemanları, öğrencilerini önemli gördükleri bilim, eğitim ve sanat konularında yetiştirmek ve onlara araştırma için gerekli teknik bilgi ve becerileri kazandırmak amaçıyla tez çalışmaları verirler. Öğrenciler öğretim kurulunca belirlenecek esaslara göre birer mezuniyet tezi hazırlamakla görevlidir. Tez konusu, öğrencilere 3. sınıftan itibaren verilir. Tez çalışmalarının konuları bölüm kurullarınca belirlenir. Tez alışmaları tezi veren öğretim elemanlarınca değerlendirilir. Öğrenciler tezlerini en geç 8. yarıyıl sonu sınavlarından bir ay önce tezi veren öğretim elemanına alındı belgesi karşılığında teslim ederler. Tezin sonunda hazırlanmayan veya tezi yeterli görülmeyen öğrenciler 8. yarıyıl sonu sınavlarına alınmazlar. Bu gibi öğrencilerden tezleri başarılı olanlar izleyen yarıyıl sonundaki sınavlara alınurlar (MEB, 1981:25-26).

fakültelerini bitirenlerden öğretmen olmak isteyenlere pedagojik formasyon eğitimi vermek üzere Pedagoji Enstitüsü açılmıştır (Uğurel-Şemin, 1973). Enstitü bünyesinde açılan Tecrübi Psikoloji ve Pedagoji kürsülerinde bu alanlarla ilgili bilimsel çalışmalar da yapılmıştır (Toğrul, 1972: 1).

1946 yılında Üniversiteler Kanunu çıkarılıncaya kadar MEB'e bağlı olarak faaliyet gösteren Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde (DTCF) 1940-1941 öğretim yılında Felsefe Bölümüne bağlı olarak Psikoloji ders şubesi açılmıştır. 1967 yılında bu bölüme bağlı olan beş kürsüden birisi Pedagoji kürsüsü olup fonksiyonu farklı bölümlerde öğrenim görmekte olan öğrencilere pedagojik formasyon eğitimi vermek ve lisansüstü ve doktora öğrencileri yetiştirmektir (Aslan, 2019).

Öte yandan Türkiye'de üniversite bünyesinde bir eğitim fakültesi açılması düşüncesi 1950'li yılların ortalarından itibaren gündeme gelmiş uzun süre tartışma konusu olmuş, hatta 1958 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi bünyesinde bir eğitim fakültesi kurulmuşsa da kısa süre sonra Fen-Edebiyat Fakültesinin öğretmen yetiştiren bir bölümüne dönüştürülmüştür (Mıhçıoğlu, 1989: 347). Bu konu 1964 yılında tekrar gündeme gelmiş ve MEB ve Ankara Üniversitesinin işbirliği ile 1965 yılında uygulamaya geçirilerek bu üniversitenin bünyesinde bir eğitim fakültesi açılmıştır. Ülkenin ihtiyaç duyduğu eğitim uzmanlarını yetiştirmeyi amaçlayan fakültenin ismi 1981 yılında çıkarılan Üniversiteler Kanunu ile Eğitim Bilimleri Fakültesi olarak değiştirilmiştir (Binbaşıoğlu, 1995: 395). Bu fakültenin açılması eğitim ile ilgili akademik çalışmalara yeni bir ivme kazandırmış; gerek fakülte çatısı altında sürdürülen araştırma ve yayın faaliyetleri gerekse yetiştirilen eğitim bilim alan uzmanları ile Türkiye'de eğitim bilimlerinin yerleşmesinde ve gelişmesinde önemli rol oynamıştır.

Türkiye'de 1981 yılında çıkarılan Yüksek Öğretim Kanunu ile 1982 yılında bu kanunu tamamlayıcı nitelikte çıkarılan 41 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile öğretmen yetiştirme misyonu MEB'den alınarak Yükseköğretim Kurulu'na (YÖK) verilmiştir. Bu düzenleme ile MEB'e bağlı öğretmen yetiştiren kurumlardan branş öğretmenleri yetiştirenler eğitim fakültelerine, sınıf öğretmenleri yetiştiren iki yıllık eğitim enstitüleri ise eğitim fakültelerine bağlı eğitim yükseköğretim kurumlarına dönüştürülerek üniversite çatısı altına alınmıştır. Bu düzenleme sonrasında eğitim fakültelerinin bünyesinde, öğretmenlik meslek bilgisi derslerini okutmak üzere eğitim bilimleri bölümleri açılmıştır. Öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının eğitim fakültelerine dönüştürülmesi ile öğretmen yetiştirme işi akademik bir çerçeveye oturtulmuş ve bu fakültelerde öğretmen yetiştirmenin yanı sıra eğitime ilişkin farklı konu ve sorunlarla ilgili bilimsel bilgi de üretilmeye başlamıştır (Koç, 1996: 11).

Problem Durumu

Türkiye'de 1982 yılında eğitim fakültelerinin açılmasından sonra lise ve ortaokullar için branş öğretmenleri bu fakültelerin bünyesinde açılan lisans programlarında yetiştirilmeye başlanmıştır. Ancak bu dönemde de önceden olduğu gibi üniversitelerin fen-edebiyat fakültelerinden (ve DTCF) mezun olanlar pedagojik formasyon eğitimini tamamlamış olmak kaydıyla öğretmen olarak atanabilmekteydi. Bu durum pratikte aynı branş için öğretmen adayları yetiştiren iki farklı fakültenin varlığı anlamına gelmekteydi. Fen-edebiyat fakültesi sayısının sınırlı olduğu 1982 yılı öncesinde istihdam fazlası öğrencilerin tercih ettiği öğretmenlik mesleği bu tarihten sonra fiilen bu fakültelerin temel misyonu ve işlevi haline almaya başlayacaktır. Bu durum özellikle branş öğretmenleri yetiştirmede iki kaynaklı yapının giderek güçlenmesine yol açmıştır.

YÖK, 1997 yılında öğretmen yetiştirme ile ilgili kapsamlı bir düzenleme gerçekleştirirken branş öğretmenleri yetiştirmedeki bu ikili yapıya son vermeyi de düşünmüş, bu amaçla ortaöğretim branş öğretmenleri yetiştirmeyi eğitim fakülteleri ile fen edebiyat fakültelerinin işbirliğinde gerçekleştirilecek tezsiz yüksek lisans seviyesine çıkarmıştır. Bu düzenlemeye göre 1998-1999 öğretim yılından itibaren eğitim fakültelerine yerleşecek öğrenciler eğitimlerinin ilk yedi yarıyılı fen edebiyat fakültelerinin ilgili alan programında, son üç yarıyılı ise kendi fakültelerinde (Eğitim fakülteleri ve ilgili enstitü bünyesinde) tamamlayarak tezsiz yüksek lisans mezunu olacaklardı. Düzenlemeyle ayrıca fen-edebiyat fakültesi mezunlarından öğretmen olmak isteyenlere yönelik olarak diploma notu ve lisansüstü giriş sınavı puanı gibi belirli kriterleri sağlamak şartıyla ilgili enstitü bünyesinde öğretmenlik meslek bilgisi derslerinden oluşan üç yarıyılık ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programları da açılmıştır. Böylece bu düzenlemeyle ilk defa resmen fen-edebiyat fakülteleri öğretmen yetiştirme sisteminin asli bir bileşeni haline getirilerek liselere branş öğretmenleri yetiştirme görev ve sorumluluğunda eğitim fakülteleri ile birlikte pay sahibi olmuştur. Ancak 1998-1999 öğretim yılından itibaren uygulamaya geçirilen bu düzenlemeden 2007 yılından itibaren geri adım atılmaya başlanmıştır. Aynı yıl eğitim fakültesi öğrencilerine yönelik olarak uygulanan tezsiz yüksek lisans programında son üç yarıyıldaki okutulan öğretmenlik meslek bilgisi dersleri yıllara dağıtılarak beş yıl süreli bir program haline getirilirken öğrencilerin ilk yedi yarıyıldaki derslerini fen edebiyat fakültelerinde alması uygulamasına da son verilmiştir (Saylan, 2013).

Fen-edebiyat fakültesi mezunlarına yönelik olarak uygulanan tezsiz yüksek lisans programı ise 2009 yılında YÖK'ün bu programları oluşturan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin Atatürk, Uludağ, İstanbul ve Marmara

üniversitelerinin fen edebiyat fakültesi öğrencilerinin lisans öğrenimleri sırasında alabilmelerine karar vermesine kadar düzenli bir şekilde uygulanabilmiştir. Bu karara tepki gösteren diğer üniversitelerin de aynı haktan yararlanmak istemeleri üzerine YÖK 2010 yılında bu kararı genelleştirerek eğitim bilimleri bölümü olan her üniversiteye 2010-2011 öğretim yılından itibaren pedagojik formasyon sertifika programı açma hakkı verilmiştir. Böylece ortaöğretim alan öğretmenliği tezsiz yüksek lisans programı kaldırılarak öğretmen olabilmek için iki yarıyıllık pedagojik formasyon eğitimini tamamlamak yeterli görülmüştür (Yıldırım ve Vural, 2014). Tezsiz yüksek lisans uygulamasının kaldırılması 2006 yılından itibaren üniversite sayısındaki hızlı artışla birleşince kısa sürede çok sayıda atama bekleyen öğretmen adayı oluşmuştur. YÖK bu durum karşısında 2012 yılında pedagojik formasyon programları ile eğitim fakültelerinin okulöncesi, özel eğitim ve rehberlik ve psikolojik danışmanlık programları gibi ihtiyaç duyulan alanlar dışındaki ikinci öğretim programlarının kapatılmasına karar vermiştir (Saylan, 2013). Eğitim fakültelerine yönelik program ve kontenjan sınırlamasına gidildiği bu dönemde fen-edebiyat fakültelerinin program sayıları ile kontenjanlarındaki artış sürmüştür.³

YÖK'ün pedagojik formasyon programlarının kapatılması kararı ancak bir yıl uygulanabilmiş; 18 Nisan 2013 tarihinde yeniden fen-edebiyat fakültesi mezunlarına yönelik olarak mezuniyet sonrası pedagojik formasyon programlarının açılmasına karar verilmiştir. Bu kararla pedagojik formasyon programlarına devam edebilmek için merkezi olarak gerçekleştirilen Lisansüstü Giriş Sınavından belirli düzeyde puan almış olmak ve mezuniyet not ortalamasının en az 2.5 olması zorunluluğu getirilmiştir (Saylan, 2013). YÖK aynı yıl ortaöğretim alan öğretmenlerinin bundan böyle fen-edebiyat fakültesi mezunlarından atanmasına ve bu nedenle de eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği programlarına 2013-2014 öğretim yılından itibaren öğrenci alınmayarak kademeli olarak kapatılmasına karar vermiştir (Turan, 2021: 2580). Bu karar uygulamaya geçirilerek eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği lisans programlarına 2013-2014 öğretim yılında hiç öğrenci alınmamıştır. Bu süreçte lise öğretmeni olarak atanabilmek için ise fen-edebiyat fakültesi mezunu ve 14 haftalık pedagojik formasyon programını tamamlamış olmak yeterli görülmüştür (Aycan, 2015). Bu kararın başta eğitim fakülteleri olmak üzere kamuoyunda tepkiyle karşılanması üzerine YÖK 26.3.2014 tarihinde aldığı yeni bir kararla belirlenen yedi eğitim fakültesinin ortaöğretim alan öğretmenliği programlarına sınırlı sayıda kontenjan verilmesine karar vermiştir. Böylece 2013-2014 öğretim yılında eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği programlarına hiç öğrenci alınmazken, 2014-2015 öğretim yılından itibaren ise sadece belirlenen yedi eğitim fakültesinde bu programlara 20'şer öğrenci alınmasına izin verilmiştir. Bu durum günümüzde de küçük bazı değişikliklerle devam etmektedir.⁴

2014 yılından itibaren eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği bölümlerinin yedi fakülte ve 20'şer kontenjanla sınırlandırılmış olması kaçınılmaz bir şekilde bu alanlarla ilgili bölüm-anabilim dalı yapılanmalarını ve ilgili alanlardaki akademisyen istihdamını da sınırlandırmıştır. Dolayısıyla bu durum gerek ilgili alanın eğitim-öğretimine, gerekse ilgili alanda öğretmen yetiştirmeyle ilgili bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerini olumsuz etkileyerek yeterli düzeyde bilimsel bilgi üretilmesini engellemektedir. Zira bu alanlarda öğretmen adayları ağırlıklı olarak fen-edebiyat fakültelerinde yetiştirilmekte ancak bu fakülteler öğretmen adayı yetiştirdikleri eğitim alanı yerine kendi temel bilim alanları ile ilgili araştırmalara yoğunlaşmaktadırlar. Bu durum fen-edebiyat fakültelerinde belirli bir ölçüde öğretim-araştırma uyumsuzluğu yaratmaktadır. Bu durum ortaöğretimde ilgili alan derslerinin öğretilmesinde karşılaşılan sorunlardan bu derslerin bilgi, beceri ve değer kazandırma potansiyellerinden maksimum düzeyde yararlanılabilmemesine, öğrenci başarısının artırılmasına ve öğretmen yeterliliklerinin geliştirilmesine kadar pek çok konuda yapılabilecek araştırmaları sınırlandırmakta, bu yönüyle de mevcut öğretmen yetiştirme sisteminin en zayıf yönlerinden birisini, hatta kör noktasını oluşturmaktadır. Dolayısıyla ortaöğretime öğretmen yetiştirmede uygulanan ve ortaöğretim alan eğitimi ile ilgili alanların varlıklarını korumaları ve gelişmelerini olumsuz etkileyen mevcut yapı ve işleyişin öğretmen yetiştirme sisteminin acilen çözülmesi gereken önemli bir problemi olduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı Türkiye'de ortaöğretim alan öğretmenliği programlarının sayı ve kontenjan açısından sınırlandırılmasının bu alanlarla ilgili bilimsel bilgi üretimi üzerindeki etkilerini ortaya koymaktır. Bu amaca ulaşabilmek için 2014 yılından itibaren program sayısı ve öğrenci kontenjanı açısından sınırlandırmaya tâbi tutulan

³ Örneğin 1999 yılında devlet üniversitelerine bağlı fen-edebiyat fakültelerinin bünyesinde toplam 40 tarih lisans programının toplam kontenjanı 1917 iken, 2018 yılında program sayısı 93'e, kontenjan sayısı ise 6799'a ulaşmıştır. İkinci öğretim tarih lisans programlarında da benzer bir gelişme yaşanmıştır. 1999 yılında Türkiye'deki tüm fen-edebiyat fakültelerinde bulunan ikinci öğretim tarih lisans programı sayısı 17, bu programların toplam kontenjanı 776 iken, 2017 yılında program sayısı 62'ye, bu programların toplam kontenjanı ise 4310'a ulaşmıştır (Turan, 2020: 78).

⁴ Günümüzde ortaöğretim alan öğretmenliği programları aktif olan fakülteler şunlardır: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

ortaöğretim alan öğretmenliği programlarından olan Tarih öğretmenliği ve Coğrafya öğretmenliği programları örnek programlar olarak seçilmiştir. Söz konusu sınırlandırmanın bu alanlarla ilgili bilimsel bilgi üretimi üzerindeki etkisini anlayabilmek için bu iki alanla ilgili üretilen yüksek lisans tezi, doktora tezi ve TR Dizin tarafından taranan akademik dergilerde yayınlanan bilimsel makale sayıları program ve kontenjan sınırlaması bulunmayan ilköğretim Sosyal Bilgiler eğitimi alanıyla karşılaştırılmıştır.

Araştırmanın Yöntemi

Araştırmada Genel Tarama Modeli ve Betimsel İstatistiki Yöntemden yararlanılmıştır. “Genel tarama modelleri çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacı ile evrenin tümü veya ondan alınacak bir grup örnek veya örneklem üzerinde yapılan tarama düzenlemeleridir.” (Karasar, 1998: 79). Betimsel İstatistik, örneklem veya kümelerle ilgili verilerin anlamlı bir şekilde özetlenmesi ve sunulması prosedürlerini içermektedir. Bu yöntemle elde edilen veriler daha kullanışlı ve yönetilebilir bir şekilde sokulabilir, merkezi eğilim ölçüleri, değişkenlik ölçüleri gibi özellikler grafik ve tablolarla daha kesin ve anlaşılır bir şekilde ifade edilebilir (Yaratan, 2017: 9).

Araştırmada Türkiye’de 2000-2022 yılları arasında tarih eğitimi, coğrafya eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili olarak hazırlanmış yüksek lisans tezleri, doktora tezleri ve TR Dizin tarafından taranan dergilerde yayınlanmış bilimsel makale sayıları tespit edilerek karşılaştırılmış, üretilen bilimsel bilgi ile öğretmenlik lisans program sayısı arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Yüksek lisans ve doktora tezi sayılarını elde etmek amacıyla YÖK Ulusal Tez Merkezi arama motorundan tarih eğitimi için “tarih eğitimi”, “tarih öğretimi”, “tarih ders kitapları” ve “T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük”; coğrafya eğitimi için “coğrafya eğitimi”, “coğrafya öğretimi” ve “coğrafya ders kitapları”; sosyal bilgiler eğitimi için ise “sosyal bilgiler” ve “vatandaşlık” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmıştır. TR Dizin tarafından taranan dergilerde yayınlanan bilimsel makale sayılarını tespit etmek için TR Dizin <https://trdizin.gov.tr/> adresindeki arama motorunun “yayın arama” modülünden tarih eğitimi için “tarih eğitimi”, tarih öğretimi”, “tarih ders kitapları” ve T.C. İnkılap Tarihi ve Atatürkçülük”; coğrafya eğitimi için “coğrafya eğitimi”, “coğrafya öğretimi” ve “coğrafya ders kitapları”; sosyal bilgiler eğitimi için ise “sosyal bilgiler” ve “vatandaşlık” anahtar kelimeleriyle tarama yapılmıştır. Taramalar sonucu elde edilen veriler ilgili kategoriler altında oluşturulan word belgelerine liste halinde işlenmiş; daha sonra tek tek kontrol edilerek konu dışı olanlar, tekrarlar vb. ayıklanarak listelere son şekli verilmiştir. Daha sonra listelenen tez ve makaleler ayrı ayrı olarak yayın yıllarına göre sınıflandırılmıştır. Bu işlemler sonucunda tarih eğitimi, coğrafya eğitimi ve sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili yapılmış olan yüksek lisans ve doktora tezleri ile TR Dizin tarafından taranan akademik dergilerde yayınlanan bilimsel makalelerin ayrı ayrı ve yıllara göre listeleri oluşturulmuş; bu listelerden yıllara göre yayın sayıları elde edilmiştir. Söz konusu verilere makalenin bulgular kısmında ilgili kategoriler altında yer verilerek değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Tarih Öğretmeni Yetiştiren Program Sayısı ile Tarih Eğitimi Alanındaki Bilimsel Araştırma ve Yayın Sayılarındaki Değişim (2000-2022)

Türkiye’de öğretmen yetiştirme misyonunun YÖK’e devredilmesinden sonra 1982-1983 geçiş yılının ardından 1983-1984 öğretim yılında Tarih ve Coğrafya öğretmenliği lisans programları ayrı programlar halinde yapılandırılmıştır. Bu düzenlemeden sonraki ilk yıl olan 1983-1984 öğretim yılında tarih öğretmenliği lisans programı sayısı dokuz iken daha sonraki süreçte program sayısı gittikçe artmış ve 1997-1998 öğretim yılında yirmi bire ulaşmıştır. Aynı yıl tarih öğretmenliği ikinci öğretim program sayısı da dokuzdu. YÖK’ün 1997 yılında ortaöğretim alan öğretmenliğini yeniden yapılandırarak bu programları tezsiz yüksek lisans seviyesine çıkarmasıyla birlikte 1998-1999 öğretim yılında tarih öğretmeni yetiştirecek program sayısı yediye düşürülmüştür (Kavak vd., 2007: 72).⁵ 2008 yılından itibaren eğitim fakültelerinin tarih öğretmenliği programı sayısı sekiz olduğu görülmektedir. Bu sekiz programda tarih öğretmeni yetiştirilirken YÖK 2013 yılında aldığı bir kararla ortaöğretim alan öğretmenlerinin fen-edebiyat fakültesi mezunlarından atanmasına ve bu nedenle de eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği programlarına 2013-2014 öğretim yılından itibaren öğrenci kontenjanı verilmeyerek kademeli olarak kapatılmasına karar vermiştir. Ancak bir süre sonra bu kararı bir ölçüde esneterek 2014-2015 öğretim yılından itibaren sadece belirlenen yedi eğitim fakültesinde bu programların açılmasına ve bu programlara her yıl 20’şer öğrencilik kontenjan verilmesine karar vermiştir. Böylece diğer ortaöğretim alan öğretmenliği programları gibi tarih öğretmenliği ve coğrafya öğretmenliği programlarına da 2013 yılında hiç öğrenci alınmamış, 2014-2015 öğretim yılından itibaren ise

⁵ 1998-1999 öğretim yılında tarih öğretmenliği programı bulunan üniversite ve fakülteler şunlardı: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi.

yedi eğitim fakültesindeki bu programlara 20'şer öğrencilik kontenjan verilmiştir.⁶ YÖK'ün son yıllarda kontenjan ile ilgili tutumunu bir ölçüde esnettiği anlaşılmaktadır. Nitekim Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi tarih öğretmenliği lisans programının kontenjanı 2022 ve 2023 yıllarında 50'ye; Gazi Eğitim Fakültesi ile Buca Eğitim Fakültelerinin tarih öğretmenliği programlarının kontenjanı ise 2023 yılında 30'a çıkarılmıştır.

Aşağıda 2000-2022 yılları arasında tarih öğretmeni yetiştiren program sayıları ile tarih eğitimi ile ilgili tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezi ile TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayınlanmış bilimsel makale sayıları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 1. Türkiye'de Tarih Öğretmenliği Program Sayıları ile Tarih Eğitimi Alanında Gerçekleştirilen Bilimsel Araştırma ve Yayın Sayılarındaki Yıllara Göre Değişim (2000-2022).

Yıllar	Tarih Öğretmeni Yetiştiren Programı Sayısı	TARİH EĞİTİMİ		
		Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	TR Dizin Makale
2000	7	4	1	
2001	7	3		
2002	7	7	2	2
2003	7	15	2	4
2004	7	11		2
2005	8	20	2	4
2006	7	17	2	9
2007	7	13	2	8
2008	8	20	3	8
2009	8	18	2	9
2010	8	18	5	6
2011	8	23	3	11
2012	8	16	7	15
2013	0	10	8	18
2014	7	18	7	9
2015	7	13	4	19
2016	7	8	3	17
2017	7	20	3	25
2018	7	14	1	25
2019	7	50	5	26
2020	7	10	5	37
2021	7	6	3	13
2022	7	12	3	16
TOPLAM		346	73	283

Kaynak: ÖSYM Tercih Kılavuzu, YÖK Ulusal Tez Merkezi, TR Dizin Veritabanı

Tablo 1'de de görüldüğü gibi Türkiye'de 2000-2022 yılları arasında tarih öğretmeni yetiştiren programlar 2005 yılı ile 2008-2012 yılları arasında sekiz; diğer yıllarda ise yedi eğitim fakültesinde bulunmaktadır.

Tarih eğitimi alanında 2000 yılında 4 yüksek lisans tezi tamamlanmışken bu sayı 2007 yılında 7'ye, 2003 yılında ise 15'e çıkmıştır. Bu yıldan itibaren tamamlana tez sayısı 10-20 arasında değişmektedir. Hazırlanmış yüksek lisans tez sayısı 2011 yılında 23 iken, 2019 yılında 50 tez ile yıllık en yüksek sayıya ulaşmıştır. En az tezin hazırlandığı yıllar ise 8 tez ile 2021, 6 tez ile 2023 yılları olmuştur. Araştırma dönemini oluşturan 23 yıllık dönemde tarih eğitimi ile ilgili hazırlanan toplam yüksek lisans tez sayısı 346 olup, yıllık ortalaması yaklaşık 15'tir.

Tarih eğitimi ile ilgili hazırlanmış doktora tezlerine bakıldığında 2000 yılında bir tek doktora tezi hazırlandığı, 2001 ve 2004 yıllarında ise hiç doktora tezi hazırlanmadığı görülmektedir. 2002-2009 yılları arasında her yıl için hazırlanmış doktora tezi sayısı 2-3 iken, 2010 yılında 5'e çıkmıştır. Tarih eğitimi ile ilgili tezlerin 2012-2014 yılları arasında görece bir artış kaydettiği, 2013 yılında ise araştırma döneminin en yüksek oranı olan 8'e yükseldiği anlaşılmaktadır. 2015 yılından itibaren tez sayısı azalmaya başlayarak yıllık 3-5 seviyesine inmiştir. 2018 yılında bir tez hazırlanmış olup bu oran 2000 yılı ile birlikte araştırma döneminin en düşük oranıdır. Araştırma döneminde tarih eğitimi ile ilgili olarak hazırlanmış doktora tezi toplamı 73 olup, yıllık ortalaması yaklaşık 3.2'dir.

TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayınlanan tarih eğitimi ile ilgili bilimsel makale sayılarına bakıldığında TR Dizin veritabanında ilk kayıtların tutulduğu 2002 yılında 2 makale tespit edilmişken bu sayı genel trend olarak gittikçe artarak 2006-2009 yılları arasında 8-9, 2011-2016 yılları arasında (2014 yılı hariç) 11-17, 2017-2019 yılları arasında ise 25-26 sayısına ulaşmıştır. 2020 yılında tarih eğitimiyle ilgili olarak yayınlanmış makale sayısı araştırma dönemi içerisindeki en yüksek seviye olan 37'ye ulaşmıştır. Daha sonraki yıllarda bir miktar azalarak 2021 yılında

⁶ 2014-2015 öğretim yılından itibaren sınırlı kontenjanla da olsa faaliyette bulunan programların bulunduğu fakülteler şunlardır: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi, Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi ve Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi

13, 2022 yılında ise 16 olmuştur. 2002-2022 yılları arasında TR Dizin tarafından taranan akademik dergilerde tarih eğitimi ile ilgili yayınlanan toplam makale sayısı 283 olup, yıllık ortalaması yaklaşık 13.5'tir.

Coğrafya Öğretmeni Yetiştiren Program Sayısı ile Coğrafya Eğitimi ile İlgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Sayılarındaki Değişim (2000-2022)

Eğitim fakültesi bünyesinde açılan coğrafya öğretmeni yetiştiren program sayısı ilk yıl olan 1983-1984 öğretim yılında dokuz iken, program sayısı giderek artmış ve 1998-1999 öğretim yılına gelindiğinde on dörde çıkmıştır. Aynı yıl coğrafya öğretmenliği ikinci öğretim programı sayısı da yediydi. Öğretmen yetiştirmede yeniden yapılandırma kapsamında 1998-1999 öğretim yılında program sayısı sekize indirilmiştir (Kavak vd., 2007: 72). 2002 yılından itibaren coğrafya öğretmeni yetiştiren program sayısı yediye inmişse de 2008 yılında tekrar sekize çıkmış ve YÖK'ün 2013 yılında bu programlara öğrenci alımı yapılmaması kararına kadar bu şekilde devam etmiştir.⁷ Söz konusu karar uyarınca 2013-2014 öğretim yılında diğer ortaöğretim öğretmenliği programları gibi coğrafya öğretmenliği programlarına da hiç öğrenci alınmamıştır. YÖK'ün 2014 yılından itibaren yedi fakültedeki programlar için 20'şer kontenjan verilmesine karar vermesi üzerine bu yedi eğitim fakültesinde bulunan coğrafya öğretmenliği programlarına da her yıl 20'şer öğrenci alınmaya başlanmıştır.⁸ Coğrafya öğretmenliği lisans programlarının bazılarının kontenjanlarının 2022 yılından itibaren esnetildiği görülmektedir. Bu çerçevede 2022 ve 2023 yıllarında Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi coğrafya öğretmenliği lisans programının kontenjanı 60'a; 2023 yılında ise Gazi Eğitim Fakültesi coğrafya öğretmenliği lisans programının kontenjanı 30'a, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesinin kontenjanı ise 25'e çıkarılmıştır.

Aşağıda 2000-2022 yılları arasında coğrafya öğretmeni yetiştiren program sayıları, coğrafya eğitimi ile ilgili tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezi ile TR Dizinde taranan dergilerde yayınlanmış makale sayıları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 2. Türkiye'de Coğrafya Öğretmenliği Program Sayıları ile Tarih Eğitimi Alanında Gerçekleştirilen Bilimsel Araştırma ve Yayın Sayılarındaki Yıllara Göre Değişim (2000-2022).

Yıllar	Coğrafya Öğretmeni Yetiştiren Programı Sayısı	COĞRAFYA EĞİTİMİ		
		Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	TR Dizin Makale
2000	6	2		
2001	6	1		
2002	7	4	1	3
2003	7	6	3	2
2004	6	7	4	10
2005	7	6		7
2006	7	8	4	12
2007	7	3	5	18
2008	8	7	7	12
2009	8	6	6	16
2010	8	7	7	14
2011	8	2	8	14
2012	8	1	8	16
2013	0	5	2	20
2014	7	5	5	11
2015	7	4	3	7
2016	7	5	1	16
2017	7	2	3	12
2018	7	3	2	19
2019	7	21	5	12
2020	7	5	2	18
2021	7	6	3	11
2022	7	8	3	10
TOPLAM		124	82	260

Kaynak: ÖSYM Tercih Kılavuzu, YÖK Ulusal Tez Merkezi, TR Dizin Veritabanı

⁷ Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi

⁸ 2013-2014 öğretim yılından itibaren öğrenci alımına izin verilen yedi eğitimi fakültesi şunlardır: Atatürk Üniversitesi Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi, Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi, Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi ve Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi. (2014 yılında Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesine kontenjan verilmeyerek Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesine kontenjan verilmişse de ertesi yıldan itibaren Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesine kontenjan verilmeyerek Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Fakültesine kontenjan verilmeye başlanmıştır.)

Tablo 2’de de görüldüğü gibi araştırma dönemini oluşturan 2000-2022 yılları arasında Türkiye’de coğrafya öğretmeni yetiştiren program sayısı 6-8 arasında değişmektedir. Buna göre 2000, 2001 ve 2004 yıllarında 6, 2008-2012 yılları arasında 8, diğer yıllarda ise 7 program bulunmaktadır.

Ortaöğretim coğrafya eğitimi ile ilgili hazırlanan yüksek lisans tezlerine bakıldığında 2000 yılında 2, 2001 yılında ise 1 tez hazırlandığı, 2002-2010 yılları arasındaki dönemde hazırlanmış tez sayısının genel olarak 4-7 arasında değiştiği görülmektedir. 2011 yılında 2, 2012 yılında 1 tez tamamlanırken, 2013-2016 yılları arasındaki dönemde hazırlanan tez sayısı 4-5 arasındadır. 2019 yılı 21 tez ile araştırma döneminde en çok yüksek lisans tezinin hazırlandığı yıl olurken bunu takip eden 2020 yılında 5, 2021 yılında 6, 2022 yılında ise 8 yüksek lisans tezi hazırlanmıştır. Araştırma döneminde ortaöğretim coğrafya eğitimi ile ilgili olarak hazırlanmış toplam yüksek lisans tezi sayısı 124 olup, yıllık ortalaması yaklaşık 5.4’tür.

Araştırma döneminde coğrafya eğitimi ile ilgili ilk doktora tezi 2002 yılında hazırlanmıştır. Bir tezin hazırlandığı bu yıldan sonra tez hazırlanmayan 2005 yılı hariç tutulmak kaydıyla 2003 yılından itibaren hazırlanan doktora tezi sayısında küçük ve düzenli bir artış sağlandığı, 2011 ve 2012 yıllarında aynı zamanda araştırma döneminin en yüksek oranı olan 8’e ulaştığı görülmektedir. Bunu izleyen yıllarda hazırlanan tez sayısında nispeten bir düşüş yaşanmış ve hazırlanan doktora tezi sayısı 1-3 arasına inmiştir. 2014 ve 2019 yıllarında 5’er tez hazırlanmıştır. Araştırma döneminde coğrafya eğitimi ile ilgili olarak hazırlanan doktora tezi toplamı 82 olup, yıllık ortalaması yaklaşık 3.6’dır.

Coğrafya eğitimi ile ilgili yayınlanan bilimsel makale sayılarına bakıldığında TR Dizin veri tabanında kayıtların tutulduğu 2002 yılında 3 makale, 2003 yılında ise 2 makalenin yayınlandığı görülmektedir. 2004 yılından itibaren yayınlanan makale sayısında bir artış olduğu, 2005 ve 2015 yıllarında 7’şer makale yayınlandığı, bu yılların dışındaki yıllarda yayınlanan makale sayısının 10-20 arasında değiştiği görülmektedir. En fazla makalenin yayınlandığı yıl 20 makale ile 2013 yılı olurken bunu 19 makaleyle 2018 ve 18’er makaleyle 2007 ve 2020 yılları izlemiştir. 2002-2022 yılları arasındaki dönemde TR Dizin tarafından taranan akademik dergilerde coğrafya eğitimi ile ilgili olarak yayınlanan toplam bilimsel makale sayısı 260 olup, yıllık ortalaması yaklaşık 12.4’tür.

Sosyal Bilgiler Öğretmeni Yetiştiren Program Sayısı ile Sosyal Bilgiler Eğitimi İle İlgili Bilimsel Araştırma ve Yayın Sayılarındaki Değişim (2000-2022)

Türkiye’de ilköğretim sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı ilk olarak 1993 yılında Gazi Üniversitesine bağlı Kastamonu Eğitim Fakültesi bünyesinde açılmıştır. Bu programa 1994 yılında Manisa Celal Bayar Üniversitesi, 1996 yılında ise Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültelerinde açılanlar eklenmiştir. YÖK’ün 1997 yılında ilköğretim okullarında okutulan dersleri okutacak branş öğretmenlerini yetiştirecek ayrı öğretmenlik lisans programlarının açılmasına karar vermesinin ardından 1998-1999 öğretim yılından itibaren bu programların açılması hız kazanmış ve aynı yıl yirmi beş eğitim fakültesinde daha sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı açılarak program sayısı yirmi sekize çıkmıştır. Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programlarının sayısı günümüze gelinceye kadar gittikçe artmış ve 2021 yılında en yüksek sayı olan altmış dörde ulaşmıştır. 2023 yılında da program sayısı altmış dördtür. 1998-2011 yılları arasındaki dönemde Sosyal Bilgiler öğretmenliği ikinci öğretim programlarının sayısında da önemli artış olmuştur. Sosyal Bilgiler öğretmenliği ikinci öğretim lisans programı ilk olarak 1997 yılında Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesinde açılmış olup, bunu ertesi yıl Karadeniz Teknik Üniversitesi Fatih Eğitim Fakültesi bünyesinde açılan program izlemiştir. 1998 yılında ikinci öğretim program sayısı on ikiye, YÖK’ün bu programlara öğrenci alımına son kez izin verdiği 2011 yılında ise kırka ulaşmıştır.

Aşağıda 2000-2022 yılları arasında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans program sayıları, sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili tamamlanan yüksek lisans ve doktora tezi ile TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayınlanan bilimsel makale sayıları tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. Türkiye’de Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Program Sayıları ile Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanında Gerçekleştirilen Bilimsel Araştırma ve Yayın Sayılarındaki Yıllara Göre Değişim (2000-2022)

Yıllar	Sosyal Bilgiler Öğretmeni yetiştiren Program Sayısı	SOSYAL BİLGİLER EĞİTİMİ		
		Yüksek Lisans Tezi	Doktora Tezi	TR Dizin makale
2000	30	14	2	
2001	35	24	1	
2002	39	40	2	7
2003	40	52	4	4
2004	42	42	7	3
2005	42	38	1	3
2006	42	62	12	8
2007	43	67	15	16
2008	44	72	12	25
2009	46	66	10	21
2010	49	85	20	33
2011	51	75	20	34
2012	54	62	18	46
2013	55	56	18	68
2014	57	80	19	62
2015	56	81	18	65
2016	58	82	28	90
2017	59	96	31	94
2018	59	121	26	91
2019	61	348	30	116
2020	63	115	24	146
2021	64	143	26	130
2022	64	221	48	87
TOPLAM		2042	392	1149

Kaynak: ÖSYM Tercih Kılavuzu, YÖK Ulusal Tez Merkezi, TR Dizin Veritabanı

Tablo 3’te de görüldüğü gibi araştırma dönemini oluşturan 2000-2022 yılları arasında Türkiye’de sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programlarının sayısı düzenli bir artış göstererek 30’dan 64’e çıkmış, bir diğer ifadeyle iki katından fazla artmıştır.

Dönemin başında sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili olarak hazırlanmış olan yüksek lisans tezi sayısı 14 iken günümüze doğru yaklaştıkça genel bir artış olmuş, bu artış özellikle 2017 yılından itibaren daha da hızlanmıştır. Hazırlanan tez sayısı en çok tezin hazırlandığı yıl olan 2019’da 348’e ulaşırken, araştırma döneminin son yılı olan 2022 yılında 221 olmuştur. Türkiye’de 2000-2022 yılları arasında sosyal bilgiler eğitimi ile ilgili olarak hazırlanan yüksek lisans tezlerinin toplam sayısı 2042, yıllık ortalaması ise yaklaşık 88.8’dir.

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili yapılan doktora tezi sayısına bakıldığında 2000 ve 2002 yılında 2’şer, 2001 ve 2005 yıllarında ise 1’er tez hazırlandığı; 2006 yılından itibaren hazırlanan tez sayıları artarak yıllık 10-20 arasına ulaştığı görülmektedir. 2016 yılında hazırlanan doktora tezi sayısı önemli artış göstererek 28’e ulaşmış, bu tarihten 2021 yılına kadar olan dönemde her yıl 24-31 arasında tez hazırlanmıştır. Araştırma döneminin son yılı olan 2022 yılında doktora tez sayısı önemli oranda artarak aynı zamanda dönemin en yüksek oranı olan 48’e ulaşmıştır. Araştırma döneminde coğrafya eğitimi ile ilgili olarak hazırlanan doktora tezlerinin toplam sayısı 392, yıllık ortalaması ise yaklaşık 17’dir.

Sosyal Bilgiler eğitimiyle ilgili olarak TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayınlanan bilimsel makale sayılarında dönem içerisinde sistematik bir artış olduğu görülmektedir. İlk yıl olan 2002 yılında 7 makale yayınlanırken bunu takip eden üç yılda bir miktar azalarak 3-4’e düşmüştür. Yayınlanan makale sayısında özellikle 2007 yılından itibaren artış olduğu görülmektedir. 2012, 2013, 2016, 2019 ve 2020 yılları yayın sayısında önemli artışların olduğu yıllar olarak göze çarpmaktadır. En çok yayın 146 makale ile 2020 yılında yapılmıştır. Bu sayı 2021 yılında 130’a, 2022 yılında ise 87’ye düşmüştür. Araştırma döneminde TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayınlanan makalelerin toplam sayısı 1149, yıllık ortalaması ise yaklaşık 54.7 olmuştur.

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye’de eğitim ile ilgili araştırmaların gerçekleştirildiği temel kurumlar eğitim fakülteleridir. Burada dünyadaki modern üniversite örneklerinde olduğu gibi hem öğretim hem de araştırma misyonunu birlikte sürdürülmektedir. Eğitim fakültelerinde istihdam edilen akademisyenler de hem uzmanlık alanlarına göre istihdam edildikleri birimlere bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştirme programlarında eğitici olarak hem de uzmanlık alanının kapsamına giren eğitim konu ve sorunlarıyla ilgili bilimsel araştırma ve yayınlar yapan araştırmacılar olarak faaliyetlerini sürdürmektedirler.

1982 yılında Türkiye’de o zamana kadar MEB’e bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmen yetiştiren yükseköğretim kurumlarının YÖK’e devredilerek eğitim fakültesi ve eğitim yüksekokullarına dönüştürülmesinden sonra eğitim fakülteleri yedi bölüm halinde teşkilatlandırılmıştır. Her bölüme bağlı anabilim dalları ile anabilim dallarına bağlı olarak ilgili branşta öğretmen yetiştirmek üzere öğretmenlik programları açılmıştır. Eğitim fakültelerinde ayrıca bu programlarda okutulan öğretmenlik meslek bilgisi derslerini yürütmek eğitim bilimleri bölümü de açılmıştır (Sözer, 1992: 270). Eğitim fakültelerinin bölüm, anabilim dalı ve öğretmen yetiştirme programlarında 1982 yılındaki ilk düzenlemeden günümüze pek çok değişiklik gerçekleştirilmiştir. 2017 yılında gerçekleştirilen son düzenlemeyle eğitim fakülteleri Beden Eğitimi ve Spor Eğitimi Bölümü, Bilgisayar ve Öğretim teknolojileri Eğitimi Bölümü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Matematik ve Fen Bilimleri Eğitimi Bölümü, Özel Eğitim Bölümü, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Temel Eğitim Bölümü ve Yabancı Diller Eğitimi Bölümü olmak üzere dokuz bölüm halinde yapılandırılmıştır. Bu bölümlere bağlı olarak farklı sayıda anabilim dalı ile anabilim dallarına bağlı öğretmenlik lisans programlarında ilgili bilim dallarıyla ilgili araştırma-yayın ve eğitim-öğretim faaliyetleri bir arada yürütülmektedir.

Araştırma konumuzla ilgisi dolayısıyla Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi bölümünü ele aldığımızda bu bölüme bağlı olarak Coğrafya Eğitimi, Felsefe Grubu Eğitimi, Sosyal Bilgiler Eğitimi, Tarih Eğitimi, Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi ve Türkçe Eğitimi anabilim dalları ile bu anabilim dallarına bağlı olarak ilgili branşta öğretmen adayları yetiştirmek üzere öğretmenlik lisans programları açılabilir. Bu durumda akademisyen istihdamı ilgili anabilim dalı özelinde yapılmakta ve bu birimde görevlendirilen akademisyen hem birime bağlı olarak faaliyet gösteren öğretmenlik programında ders okutmakta hem de ilgili alanın eğitimiyle ilgili konularda araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunmaktadır. Örneğin eğer bu bölüm bünyesinde tarih eğitimi anabilim dalı açılmışsa ve bu anabilim dalına bağlı olarak tarih öğretmenliği lisans programı bulunuyorsa bu anabilim dalını kadrosunda bulunan akademisyenler hem tarih öğretmenliği lisans programındaki dersleri okutmakta hem de uzmanlık alanlarıyla ilgili araştırma ve yayın faaliyetinde bulunmaktadır. Bu birimde genel olarak uzmanlık alanı tarih eğitimi ve tarih olan akademisyenler birlikte istihdam edilmektedir. Tarih eğitimcileri lisans programında tarih alan eğitimiyle ilgili dersleri, tarihçiler ise alan bilgisi kazandırmaya yönelik dersleri okutmaktadırlar. YÖK tarafından belirlenen asgari öğretim üyesi koşullarını sağlamak kaydıyla bölüm/anabilim dalına bağlı olarak üniversitenin sosyal bilimler veya eğitim bilimleri enstitüsü bünyesinde yüksek lisans ve doktora programları da açılabilir. Bu durum yüksek lisans ve doktora tezleri vasıtasıyla tarih eğitiminin farklı konu ve sorunlarını araştırılmasına ve çözüm önerileri geliştirilmesine; ayrıca tarih eğitimi ile ilgili bilim uzmanlarının ve doktorların yetiştirilmesine ve böylece tarih eğitimi alanının gelişmesine, genişlemesine, ilgi alanı haline gelmesine ve konuyla ilgili uzman ihtiyacının karşılanmasına olanak yaratmaktadır. Tüm bu açıklamalar bir bilim dalının gelişebilmesi ve o bilim dalıyla ilgili yeterli düzeyde bilgi üretiminin gerçekleştirilebilmesi için o bilim dalıyla ilgili anabilim dallarının ve o anabilim dallarına bağlı lisans programlarının bulunmasının kritik öneme sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Anabilim dalı yapılanmaları ilgili bilim dalıyla ilgili uzmanların istihdam edildiği ve bu uzmanların bilgi ürettikleri, bilim dalının gelişmesini ve varlığını sürdürmesini sağlayacak bilim uzmanı ve doktora derecesine sahip uzmanların yetiştirilebildiği birimlerdir. Ancak elbette bahsedilen bu gelişmelerin sağlanabilmesi öncelikle söz konusu birimlerin varlığını gerektirmektedir. Bu örnekleri ortaöğretim matematik eğitimi, fizik eğitimi vb. artırmak mümkündür. Ortaöğretim matematik eğitiminin sorunları, matematik eğitiminin geliştirilmesi vb. konu ve sorunlarla ilgili araştırmaların gerçekleştirileceği birimler matematik eğitimi anabilim dalları ve bu birimlerde istihdam edilen matematik eğitimcisi alan uzmanlarıdır. Bu akademisyenler tarafından gerçekleştirilecek araştırma ve yayınlarla alanın sorunlarının tespit edilerek çözümüne ilişkin öneriler geliştirilebilir ve böylece sonuçta matematik öğretimi daha da iyileştirilebilir. Bilimsel araştırma ve yayınlar o alanla ilgili öğretim programlarından ders kitaplarına ve öğretmen yetiştirme programlarının geliştirilmesine kadar pek çok konuda önemli veri sağlarlar. Dolayısıyla McArdle’ın (2010) dile getirdiği gibi eğitim fakülteleri etkili öğretim ve öğrenime yönelik en son ve en iyi araştırmaların hem üretildiği, hem de tüketildiği yerler olmalıdır.

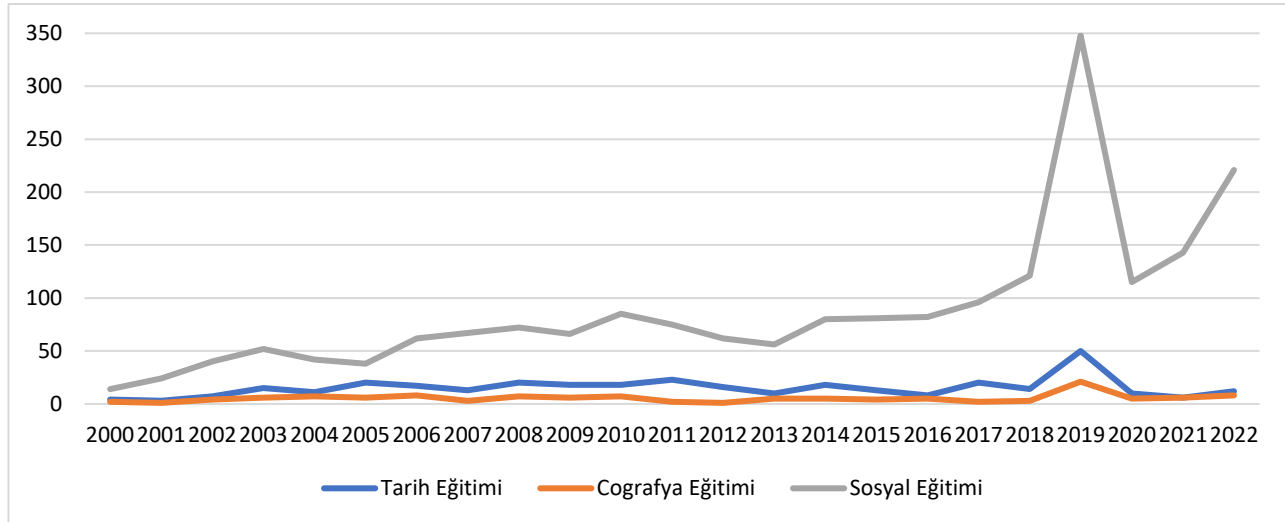
Eğitim fakültelerinin bünyesinde bulunan eğitim bilimleri bölümü 2017 yılı düzenlemesiyle yedi anabilim dalı halinde yapılandırılmıştır. Bu anabilim dalları Eğitimin Felsefi, Sosyal ve Tarihi Temelleri, Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Eğitim Programları ve Öğretimi, Eğitim Yönetimi, Hayat Boyu Öğrenme ve Yetişkin Eğitimi, Öğretim Teknolojileri ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık isimlerini taşımaktadır. Bu bölüm bünyesinde tek lisans programı olarak Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim dalına bağlı olarak faaliyet gösteren Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programı bulunmaktadır (YÖK, 2018: 10). Bu anabilim dallarında istihdam edilen akademisyenler tüm öğretmenlik lisans programlarında ortak olarak okutulan uzmanlık alanlarıyla ilgili öğretmenlik meslek bilgisi derslerini ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık lisans programındaki dersleri okutmakta ve uzmanlık alanlarıyla ilgili bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunmaktadır. Anabilim dallarının isimlerinden de anlaşılacağı üzere bu akademisyenlerin ilgi alanları büyük ölçüde kuramsal ve genel eğitim konularıyla ilgili olmaktadır. Eğitim bilimleri ile ilgili araştırmaların eğilimlerini ortaya koymayı amaçlayan pek çok

araştırma sonuçları da bu durumu doğrulamaktadır (Karadağ, 2009; Fazlıoğulları & Kurul, 2012; Hazır-Bıkmaz vd., 2013; Turan vd., 2014; Özer-Özkan & Şenyurt, 2017; Turğut, 2021; Yakar vd., 2022). Bu durum hem uzmanlık alanının niteliği hem de hali hazırda yürürlükte olan akademik yükseltme kriterlerinin akademisyenleri uzmanlık alanlarıyla ilgili çalışmalar yapmaya zorlamasından kaynaklanmaktadır. Dolayısıyla eğitim bilimleri bölümündeki akademisyenlerin belirli derslerin ve kapsamda ortaöğretim alan eğitimiyle, başka bir ifadeyle lise branş derslerinin eğitim-öğretimiyle ilgili spesifik araştırma ve yayınlar yapmaları ancak bu akademisyenlerin özel ilgilerine ve rastlantılara dayalı olarak ve bu nedenle de sınırlı bir şekilde gerçekleştirilmektedir.

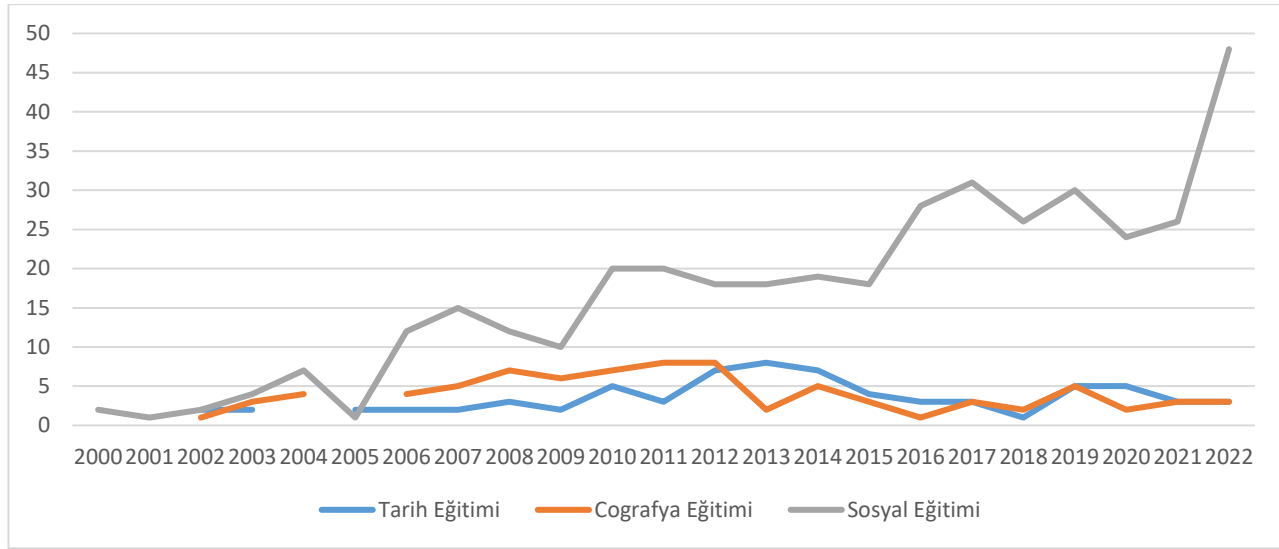
Sonuçta eğitim fakülteleri öğretmen yetiştirmenin yanı sıra eğitim-öğretimle ilgili bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinin gerçekleştirildiği temel yükseköğretim kurumlarıdır. Bu kurumların çatısı altında her anabilim dalında istihdam edilen uzman akademik personel uzmanlık alanlarıyla ilgili bilimsel araştırma ve yayın faaliyetinde bulunurlar. Alan eğitimiyle ilgili anabilim dallarında görev yapan alan eğitimcisi akademisyenler ilgili bilim dallarıyla (ilgili alanın eğitimiyle) ilgili bilimsel çalışmalarda bulunurken eğitim bilimleri bölümlerinde görevli uzman akademisyenler eğitimin farklı kuramsal boyutları ve eğitim ile ilgili genel konulara ve eğitim sisteminin genel sorunlarına odaklanırlar.

Türkiye’de Tarih öğretmenliği ve Coğrafya öğretmenliği ile ilgili program sayısı 2000-2022 yılları arasında altı ile sekiz arasında değişmiş, 2014 yılından itibaren ise yedi programda sabitlenmiştir. Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programları ise 2000 yılında otuz iken günümüze doğru yaklaştıkça sürekli artarak 2021 yılında en yüksek noktaya ulaşarak altmış dörde çıkmıştır. Günümüzde de Türkiye’de altmış dört eğitim fakültesinde Sosyal Bilgiler öğretmenliği lisans programı bulunmaktadır.

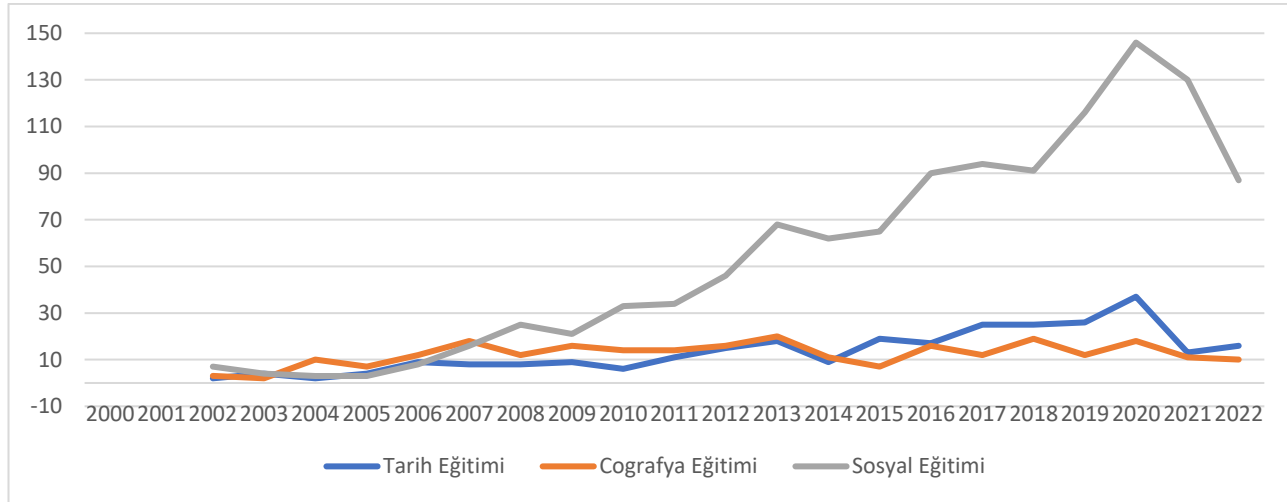
Araştırma sonucunda eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği programlarında esasen 1998 yılından itibaren sınırlandırılmaya gidilmesi, 2013 yılında bu programlara hiç öğrenci kontenjanı verilmemesi, 2014-2015 öğretim yılından itibaren ise sadece yedi eğitim fakültesinde bulunan ortaöğretim alan öğretmenliği programları ve her program için 20 öğrenciyle sınırlandırılmasının bu alanların gelişimini olumsuz etkilediği ve bu alanlarla ilgili olarak üretilen bilimsel bilgi miktarını sınırlandırdığını ortaya koymaktadır. Araştırma dönemini oluşturan 2000-2022 yılları arasındaki dönemde sınırlandırılmış alanlar olan tarih eğitimi ve coğrafya eğitimi alanları ile bu iki alana kıyasla çok daha kısa bir geçmişe sahip olmakla beraber anabilim dalı ve lisans programı açılarından sınırlamaya tâbi tutulmayan sosyal bilgiler eğitimi alanlarıyla ilgili bilimsel bilgi üretimindeki nicel değişim karşılaştırmalı olarak aşağıdaki grafiklerde gösterilmiştir.

Grafik 1. Tarih Eğitimi, Coğrafya Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanlarında Tamamlanan Yüksek Lisans Tezi Sayıları (2000-2022)

Grafik 2. Tarih Eğitimi, Coğrafya Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanlarında Tamamlanan Doktora Tezi Sayıları (2000-2022)

Grafik 3. Tarih Eğitimi, Coğrafya Eğitimi ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Alanlarında TR Dizinde Taranan Akademik Dergilerde Yayımlanan Bilimsel Makale Sayıları (2000-2022)

Yukarıdaki grafiklerde de görüldüğü gibi araştırma döneminde sosyal bilgiler eğitimi alanında tamamlanmış yüksek lisans ve doktora tezleri ile TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayımlanan bilimsel makale sayıları tarih eğitimi ve coğrafya eğitimi alanlarıyla kıyaslanamayacak ölçüde fazla olmuştur. Günümüze doğru yaklaştıkça program sayısındaki artışa paralel olarak üretilen bilginin de genel olarak arttığı görülmektedir. Araştırma dönemini oluşturan 23 yıllık dönemde tarih eğitimi alanında hazırlanan toplam yüksek lisans tezi sayısı 346, bu tezlerin yıllık ortalaması ise yaklaşık 15 iken coğrafya alanında tamamlanan tez sayısı 124 yıllık ortalaması ise 5.4 civarındadır. Dolayısıyla ikisi de sınırlandırılmış alan olmasına rağmen tarih eğitimi alanında hazırlanan yüksek lisans tez sayısı coğrafya eğitimi alanının yaklaşık üç katı olmuştur. Sosyal bilgiler eğitimi alanında hazırlanan toplam yüksek lisans tezi sayısı 2042, yıllık ortalaması ise yaklaşık 88.8 düzeyindedir. Bu oran aynı dönemde tarih eğitimi alanında hazırlanan yıllık tez ortalamasının yaklaşık altı katı iken coğrafya eğitimi alanında hazırlanan yıllık tez ortalamasının ise on altı katından daha fazladır.

Araştırma döneminde tarih eğitimi alanında 73 doktora tezi hazırlanmış olup, bu tezlerin yıllık ortalaması 3.2'dir. aynı dönemde coğrafya eğitimi alanında hazırlanan doktora tezi sayısı 82 yıllık ortalaması ise 3.6'dır. Coğrafya eğitimi alanında hazırlanan doktora tezi sayısı tarih eğitimi alanında hazırlanan tez sayısından yaklaşık %10 daha fazla olmuştur. Sosyal bilgiler eğitimi alanında aynı dönemde hazırlanan doktora tezi sayısı 392, yıllık ortalaması ise yaklaşık 17'dir. Bu ortalama ise coğrafya eğitimi ortalamasının yaklaşık beş katına, tarih eğitimi alanı ortalamasının ise beş katından daha fazla bir orana karşılık gelmektedir.

Tarih eğitimi alanında araştırma döneminde TR Dizinde taranan akademik dergilerde yayımlanan bilimsel makale sayısı 283 olup, yıllık ortalaması 13.5; coğrafya eğitimi alanında makale sayısı 260, yıllık ortalaması 12.4'tür. Buna göre araştırma döneminde genel olarak tarih eğitimi alanında coğrafya eğitimi alanına göre yaklaşık %10 daha fazla

bilimsel makale yayınlanmıştır. Sosyal bilgiler eğitimi alanında ise yayınlanan makale sayısı 1149, yıllık ortalaması ise 54.7'dir. Bu da araştırma döneminde sosyal bilgiler eğitimi alanında tarih eğitimi ve coğrafya eğitimi alanlarının dört katından daha fazla makale yayınlandığı anlamına gelmektedir. TR Dizinde taranan akademik dergilerde 2021 ve 2022 yıllarında yayınlanmış bilimsel makale sayısının düşük görünmesinin yayınlanmış makalelerin bir kısmının verilerin derlendiği dönemde henüz TR Dizin veri tabanına yansıtılmamış olmasından kaynaklanmış olabileceği düşünülmektedir.

Alan eğitimi ile ilgili bilimsel bilgi üretimi ile ortaöğretim kurumlarında okutulan alanla ilgili derslerdeki öğrenci başarısını artırmaya yönelik olarak öğretim programları ve ders kitaplarının geliştirilmesinden derslerde kullanılan yöntem, teknik, araç ve gereçlere, ölçme ve değerlendirme sisteminden nitelikli öğretmen yetiştirmeye kadar çok geniş bir yelpazede üretilen bilgi kastedilmektedir. Üretilen bu bilgiler alanla ilgili derslerin etkililiğini ve dolayısıyla sonuçta öğrenci başarısının artırılmasında kullanılacak verilerdir. Nitekim her yıl YKS sınavları gibi merkezi sınav sonuçları açıklandığında dersler bazındaki başarı düşüklüğü kamuoyunda tartışma konusu edilmektedir. Dersler ile ilgili başarı durumlarının araştırılması, başarısızlığa yol açan etkenlerin tespiti ve bunları ortadan kaldırmaya yönelik önerilerin geliştirilmesi dersin bağlı olduğu ilgili alanın akademisyenlerinin yapacakları araştırmaların kapsamına girmektedir. Dolayısıyla ancak alan eğitimi ile ilgili bilimsel araştırmaların sonuçlarına dayalı olarak eğitim-öğretim süreci daha etkin ve verimli hale getirilebilir ve dersi okutacak öğretmenler daha nitelikli bir şekilde yetiştirilebilir.

Eğitim fakültelerinin ortaöğretim alan öğretmenliği programlarının her bir alanda yedi programla sınırlandırılması eğitimin sadece öğretmen istihdamı boyutunu göz önüne alan ve ilgili alandaki bilimsel gelişmenin sağlanması ve bu konularla ilgili bilimsel bilgi üretme fonksiyonlarını göz ardı eden bir bakış açısıyla alınan bir karardır. Bu uygulamayla eğitim fakültesi dışındaki söz konusu fakülteler bir ölçüde öğrenci kaynaklarını koruyabilir ve varlıklarını sürdürebilirler. Ancak bu sürdürülebilir bir yöntem olmaktan uzaktır. Bu fakültelerde öğretmen adaylarını yetiştirdikleri alanın eğitimi ile ilgili bilimsel araştırma ve yayın faaliyetlerinde bulunulmamaktadır. Zaten ilgili alanın eğitimi ile ilgili uzmanlığa da sahip değillerdir. Eğitim fakültelerinde de belirtilen yedi fakülte dışındaki fakültelerde bu alanlar oluşturulmadığı için yeterli düzeyde bilimsel bilgi üretilmemekte ve ortaöğretim alan eğitimiyle ilgili bilimsel araştırma ve yayınlar eğitim fakültelerinin zayıf, hatta kör noktası olarak kalmaktadır.

Bu durumda yapılması gereken eğitim fakültelerinde bu alanlarda ihtiyaç duyulan öğretmen adaylarının tamamını yetiştirecek şekilde ortaöğretim alan öğretmenliği programları ile anabilim dallarının açılması ve buralarda yeterli sayıda ilgili alan eğitimi uzmanlarının istihdam edilerek bu alanlarla ilgili bilimsel bilgi üretilmesinin önünü açmaktır. Eğitim fakültelerinin tarihsel misyonuyla uyumlu olan bu adım aynı zamanda bu fakültelerin tarihsel deneyim ve bilgi birikimini işlevsel hale getireceğinden daha ekonomik ve verimli bir uygulamanın da önünü açmış olur.

KAYNAKÇA

Altbach, P. G. (2012). Araştırma Üniversitelerinin Geçmişi, Bugünü ve Geleceği. (K. Yamaç Çev.). P. G. Altbach ve J. Salmi (Ed.), Akademik Mükemmeliyete Giden Yol Dünya Çapında Araştırma Üniversiteleri Oluşturmak, ss. 9-26, Efil Yayınevi, İstanbul.

Altunya, N. (2006). Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Eğitim Enstitüsü, Gazi Üniversitesi Yayınları, Ankara.

Altunya, N.(2015). Türkiye’de Eğitim Bilimleri Öğretimi: Başlangıçtan 1965’e Kadar, Eğitim Felsefesi Sempozyumu Bildiri Kitabı, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Yayınları, Ankara.

Antalyalı, Ö. L. (2007). “Tarihsel Süreç İçerisinde Üniversite Misyonlarının Oluşumu”, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(6): 25-40.

Arimoto, A. (2014). The Teaching and Research Nexus in the Third Wave Age. Jung Cheol Shin, Akira Arimoto, William K. Cummings ve Ulrich Teichler (Ed), Teaching and Research in Contemporary Higher Education: Systems, Activities and Rewards, ss.15-34, The Changing Academy – The Changing Academic Profession in International Comparative Perspective 9., Springer Science and Business Media.

Arimoto, A. (2015). Introduction: The Changing Academic Profession in Japan: Its Past and Present. Akira Arimoto, William K. Cummings, Futao Huang ve Jung Cheol Shin (Ed.), The Changing Academic Profession in Japan içinde (s.1-26), The changing academy—The changing academic profession in international comparative perspective 11, Springer Science and Business Media, Dordrecht.

Aslan, C. (2019). Türkiye’de Eğitim Bilimlerinin Kurumsal Gelişimi, Berna Arslan-Fatma Bıkmaz (Ed.), Prof. Dr. Mehmet Ali Kısakürek’e Armağan, ss. 407-441, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

Aycan, Ş. (2015). “Liselere Öğretmen Yetiştirmede Geri Adım: Yüksek Öğretmen Okullarından Pedagojik Formasyona”, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 2 (2): 61-72.

- Binbaşıoğlu, C. (1995). Öğretmen Yetiştirme Açısından Türkiye’de Eğitim Bilimleri Tarihi Üzerinde Bir Araştırma, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınevi, Ankara.
- Fazlıoğulları, O. & Kurul, N. (2012). “Türkiye’deki Eğitim Bilimleri Doktora Tezlerinin Karakteristikleri”, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 1 (24): 43-75 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maeuefd/issue/19397/206073>
- Feiman-Nemser, S. (1990). Teacher Preparation: Structural and Conceptual Alternatives, Handbook of Research on Teacher Education, W. R. Houston (Ed.), ss. 212–233, Macmillan, New York.
- Hazır-Bıkmaz, F., Aksoy, E., Tatar, Ö., & Atak Altınyüzük, C. (2013). “Eğitim Programları ve Öğretim Alanında Yapılan Doktora Tezlerine Ait İçerik Çözümlemesi (1974-2009)”, Eğitim ve Bilim, 38 (168): 288-303.
- Hu, Y., Ching, G.S., & Hung, C. (2018). “Understanding the Inner Workings of the Research Teaching Nexus in Taiwan Higher Education”, International Journal of Research Studies in Management, 7(2): 21-32. Doi: 10.5861/ijrsm.2018.2088
- Karadağ, E. (2009). “Türkiye’de Eğitim Bilimleri Alanında Yapılmış Doktora Tezlerinin Tematik ve Metodolojik Açından İncelemesi: Bir Durum Çalışması”, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (1998). Bilimsel Araştırma Yöntemi, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Kavak, Y., Aydın, A., & Altun, S. A. (2007) . Öğretmen Yetiştirme ve Eğitim Fakülteleri (1982-2007), Yükseköğretim Kurulu Yayını, Ankara.
- Kehm, B.M. (2015). “Higher Education as a Field of Study and Research in Europe”, European Journal of Education, 50: 60-74. <https://doi.org/10.1111/ejed.12100>
- Koç, N. (1996). “Kuruluşunun 30 Yılında Eğitim Bilimleri Fakültesi Etkinliklerinin Değerlendirilmesi”, Ankara University Journal of Faculty of Educational Sciences (JFES), 29 (1): 1-13. DOI: 10.1501/Egifak_0000000280
- Loewenberg Ball, D. & Forzani, F. M. (2007). 2007 Wallace Foundation Distinguished Lecture: What Makes Education Research "Educational"?, Educational Researcher, 36 (9): 529-540 <https://www.jstor.org/stable/30137938>
- Maarif Vekilliği (1943). Gazi Orta Öğretmen Okulu ve Terbiye Enstitüsü Talimatnamesi, Maarif Matbaası, Ankara.
- McArdle, F. (2010). “Preparing Quality Teachers: Making Learning Visible”. Australian Journal of Teacher Education, 35 (8): 60-78.
- MEB (1947). Eğitim Enstitüleri Geçici Yönetmeliği, Tebliğler Dergisi, 423 (3 Mart 1947), 173-180.
- MEB (1981). Yüksek Öğretmen Okulu Yönetmeliği, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
- Mıhçıoğlu, C. (1989). “Eğitim (Bilimleri) Fakültesinin Kuruluşu Üzerine”, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi 22 (1): 347-391.
- Neumann, R. (1996) “Researching the Teaching-Research Nexus: A Critical Review”, Australian Journal of Education, 40 (1): 5-18.
- Özer Özkan, Y. & Şenyurt, S. (2017). “Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme Alanında Yapılan Yüksek Lisans Tezlerinin Tematik ve Metodolojik Açından İncelenmesi”, İlköğretim Online, 16(2): 628-653. DOI: 10.17051/ilkonline.2017.304724
- Rukancı, F. & Anameriç, H. (2004). “Ortaçağda İlk Üniversiteler: Studium Generale”, Felsefe Dünyası, 1 (39): 170-186.
- Saylan, N. (2013), “Sürekli Değiştirilen Öğretmen Yetiştirme Sistemi”, Uluslararası Eğitim Programları ve Öğretim Çalışmaları Dergisi, 3 (6): 9-19.
- Sözer, E. (1992). “Üniversitelerde 1982 Öncesi ve Sonrasında Öğretmen Eğitimi İle İlgili Program Uygulamaları”, Kurgu Dergisi, 10: 259-278.
- Taylor, J. (2007). “The Teaching: Research Nexus: A Model for Institutional Management”, Higher Education, 54(6): 867–884
- Toğrol, B. (1972). Psikoloji Bölümü ve Tecrübi Psikoloji Enstitüsü Çalışmaları Bibliyografyası, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

Turan, R. (2020). “Öğretmen Kaynağı Planlaması Bağlamında Fen Edebiyat Fakültelerinin Tarih Lisans Programları ve Kontenjanları Üzerine Bir İnceleme (2000-2019)”, *The Journal of Academic Social Sciences*, 8 (108): 64-82. DOI: 10.29228/ASOS.45333

Turan, R. (2021). “Türkiye’de Ortaöğretime Öğretmen Yetiştirmede Uygulanan Pedagojik Formasyon Programları Üzerine Bir İnceleme (1979-2021)”, *International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 7(47): 2572-2587. DOI:10.31589/JOSHAS.848

Turan, S., Karadağ, E., Bektaş, F., & Yalçın, M. (2014). Türkiye’de Eğitim Yönetiminde Nilgi Üretimi: Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi 2003-2013 Yayınlarının İncelenmesi”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi [Educational Administration: Theory and Practice]*, 20(1): 93-119. doi: 10.14527/kuey.2014.005

Turğut, S. (2021). Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi’ndeki Eğitimin Sosyal, Tarihi ve Felsefi Temelleri İle İlgili Makalelerin İçerik Analizi”, *Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*

Uğurel-Şemin, R. (1973). Eğitim Bilimlerinin Üniversiteye Girişi: Pedagoji Enstitüsü’nün Kuruluşu ve Gelişimi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Cumhuriyetin 50.Yılına Armağan, İstanbul.

Vanderlinde, R., & van Braak, J. (2010). “The Gap between Educational Research and Practice: Views of Teachers, School Leaders, Intermediaries and Researchers”, *British Educational Research Journal*, 36(2): 299–316. <http://www.jstor.org/stable/27823607>

Yakar, L., Demir, H. & İğde, H. (2022). “Investigation of Graduate Theses in Educational Sciences between 2005-2020”, *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 12(1): 294-321. <https://doi.org/10.18039/ajesi.970639>

Yaratan, H. (2017). Sosyal Bilimler İçin Temel İstatistik. SPSS Uygulamalı, Anı Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, İ. & Vural, Ö. F. (2014). “Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme ve Pedagojik Formasyon sorunu”, *Journal of Teacher Education and Educators*, 3 (1): 73-90.

YÖK (2018). Öğretmen Yetiştirme Lisans Programları. https://www.yok.gov.tr/Documents/Kurumsal/egitim_ogretim_daairesi/Yeni-Ogretmen-Yetistirme-Lisans-Programlari/AA_Sunus_%20Onsoz_Uygulama_Yonergesi.pdf adresinden erişilmiştir.